

Eurytmie jako viditelná mluva

Rudolf Steiner

Éterné tělo člověka lze chápat jako slovo zahrnující celou abecedu: kdybychom spojili vzdušné tvary všech hlásek, tvořily by podobu éterného těla. Každé jednotlivé slovo je částí celého éterného člověka. * Poznání začíná údivem -první hláskou abecedy je a; b je něco, co zahaluje, třeba chýše, dům. * Kdybychom došli až k z, budeme mít celou moudrost o člověku. * Když eurytmizuje Bůh, vychází z toho lidská podoba. * Eurytmie podává nejhlubší pohled do souvislosti člověka s kosmem.

Milí přátelé,

přednášky pojednávající o eurytmii, které tady pronesu, vzešly v zásadě z mínění paní dr. Steinerové, že pro exaktní - abych tak řekl - zformování eurytmické tradice by bylo třeba nejprve projít v jakési rekapitulaci vším, co se týká hláskové eurytmie, co v hláskové eurytmii bylo během let poskytováno příslušným osobnostem. Půjde pak o to, že k těmto rekapitulacím připojíme rozšiřující pohledy na možnosti eurytmie, a to vždycky v návaznosti na jednotlivé prvky, ne tedy v nějakém rozčlenění na kapitoly.

Pokusím se přitom pojednat o podstatě a o možnostech eurytmického umění z hlediska různých aspektů eurytmie, jak podle aspektu uměleckého, ke kterému tady budeme pochopitelně přihlížet přednostně, tak také podle aspektu pedagogického i podle aspektu léčebné hodnoty.

Dnes bych rád předeslal jakýsi úvod, na který pak zítra napojíme výklad o prvních prvcích hláskové eurytmie. To, co je pro člověka působivého ve kterékoli oblasti eurytmie především nutné, je, aby byl schopen v eurytmickém umění, v eurytmické činnosti žít svou osobností, svým lidstvím, tak aby se eurytmie stala výrazem života. Toho nedosáhneme, aniž bychom vnikli do ducha eurytmie jakožto viditelné mluvy. Někdo, kdo se na eurytmii pouze dívá, kdo ji pouze umělecky vychutnává jako divák, ten ovšem nepotřebuje - jak by to také mělo platit obecně, když chce někdo umění pouze vnímat pro potěšení - vědět něco o podstatě eurytmie, právě tak, jako někdo, kdo chce jenom poslouchat hudbu, nepotřebuje mít za sebou studium nauky o harmonii nebo kontrapunktu nebo podobných věcí. Je to něco, co prostě vyplývá z přirozeného, samozřejmého lidského vývoje, že pro to, co je možné nazývat porozuměním při vnímání umělecké tvorby, stačí, prošel-li člověk zdravým vzděláním.

Umění musí působit samo sebou. Musí působit jako něco samozřejmého. Ale ten, kdo eurytmii provozuje, kdo má nějakým způsobem eurytmii stavět do světa, ten musí u eurytmie vniknout právě tak do podstaty věci, jako musí do podstaty věci vniknout - řekněme - hudebník nebo malíř nebo sochař. U eurytmie nám půjde zároveň o proniknutí k hlubšímu chápání člověka jako takového, budeme-li chtít vniknout do podstaty eurytmie. Protože není na světě umění, které by využívalo tak mimořádným způsobem toho, co v sobě chová člověk, jako eurytmie. Vezměte všechna umění, ta, která mají nástroje, ta umění, která vyžadují nějaké nářadí, žádné z nich nemá prostředky ani nástroje, které by měly tak blízko k člověku, jako eurytmie.

Umění herecké a taneční jistě dosahují do jisté míry až k člověku samému, uvážíme-li, jakých používají uměleckých prostředků a jak používají právě i člověka samého jako nástroje. Ale v hereckém umění slouží to, co herec vytváří sám na sobě, jenom v podřadné míře celkovému podání; toto podání se neztrácí v umělecké tvorbě na člověku samotném, nýbrž používá vlastně člověka k tomu, aby v jednotlivých případech vždycky napodobovalo to, co je v člověku samém tady na Zemi už předem dáno a vypěstováno.

Kromě toho jde přece v hereckém umění o to, že to jenom - abych tak řekl - zachází poněkud zřetelněji s něčím, čeho člověk používá i v běžném životě, že zachází zřetelněji s mluvou. Aby se mluva mohla stát něčím intimnějším, přidávají se k ní gesta. Jak jsem řekl, jde tady nanejvýš o nepatrné rozšíření toho, co se u člověka v jeho fyzickém životě už vyskytuje.

U umění tanečního, pokud u něho můžeme vůbec mluvit o umění, pokud se tanec povznášá na uměleckou úroveň, jde o to, že se nechává do pohybu vproudit to, co žije v lidských emocích, v lidské vůli, přičemž se pouze rozvíjejí dále ty pohybové možnosti, které už člověk má, s nimiž se i jinak setkáváme ve fyzickém životě. V eurytmii jde o něco, co v žádném směru není u člověka dáno v běžném fyzickém životě, co musí být v plném rozsahu teprve vytvořeno z ducha. Jde tu o něco, co pouze používá člověka v té podobě, jak už se s ní dnes setkáváme ve fyzickém světě, co člověka jenom používá jako výrazového prostředku, co používá jako výrazového prostředku lidského pohybu.

Teď bychom se mohli zeptat: Co se přitom vlastně znázorňuje? Co se v eurytmii znázorňuje, pochopíte právě jenom tehdy, když budete mít na zřeteli, že eurytmie chce být viditelnou mluvou. S mluvou, se samotnou řečí se to má přece také tak: ztvárňujeme-li mluvu v herectví, tedy si bereme za vzor obyčejnou mluvu; ale když ztvárňujeme samotnou řeč, tedy tato řeč jako taková nemá žádný vzor. Vystupuje z člověka jako samostatný výtvar. Nikde v přírodě se nevyskytuje to, co se nám zjevuje řečí, co vychází najevo mluvou.

Právě tak musí eurytmie být veskrze něčím, co je třeba chápat jako původní výtvar. Řeč (vyjděme z ní), řeč se objevuje jako produkt lidského hrtanu a toho, co s hrtanem více méně souvisí. A hrtan - copak to vlastně je? To je otázka, která musí být jednou vznesena, protože jsem, jak víte, často naznačoval, že se v eurytmii celý člověk stává jakýmsi hrtanem. Musíme si tedy jednou předložit otázku, jaký má vůbec význam hrtan? Vidíte, když se tedy budeme nejprve dívat na mluvu jako na produkt vycházející z hrtanu, tedy si asi hned neuvědomíme, co tady z hrtanu vychází, co se tu vytváří. Ale snad si vzpomeneme, že existuje zvláštní tradice, pro kterou má dnešní doba málo porozumění; najdete ji, když si prostě vezmete začátek Janova evangelia, ten vám ji naznačí: *V prvopočátku bylo slovo a to slovo bylo u Boha a to slovo bylo Bohem*. Vidíte, to, co si dnes představujeme jako slovo, to je něco, co v této souvislosti, na začátku Janova evangelia, nedává ani ten nejmenší smysl? Sice se o tomto začátku Janova evangelia ustavičně mluví. Lidé se domnívají, že jsou s to si při tom také něco myslet. Ale nemyslí si při tom nic, neboť vlastně, když vezmete, co si dnešní člověk dokáže představit, když se řekne „slovo“, je to něco,

O čem on sám současně říká:

Jméno, ten prázdňý zvuk, jenž kryje nebes žár..., a tak dále; je to něco, čeho si dokonce ve srovnání s myšlenkou v jistém smyslu pramálo váží (a připadá si kdovíjak povznesený, když si ho dokáže tak málo vážit ve srovnání s myšlenkou), když se sžijete s tím, co si dnešní člověk dokáže představit, když se řekne „slovo“, pak začátek Janova evangelia nemá ani ten nejmenší smysl, vůbec žádný smysl. Vždyť „slovo“ - těch máme tolik - které slovo? Může to přece být leda nějaké určité, konkrétní slovo? A co je to tedy za slovo? Na to je třeba se ptát.

Ta tradice, kterou nám naznačuje začátek Janova evangelia, vychází ovšem z toho, že lidé kdysi, na základě instinktivního poznání, věděli, co to je slovo. Dnes už to lidé nevědí. V ideji, v pojmu „slova“ byl kdysi, v onom původním lidském nazírání, zahrnut celý člověk jako éterná bytost. Víte přece všichni, protože jste anthroposofové, co to je éterný člověk? Máme člověka fyzického, máme člověka éter- ného. Fyzický člověk, jak ho popisuje běžná fyziologie, běžná anatomie, fyzický člověk má navenek i uvnitř jisté tvary, ty se kreslí. Přitom se ovšem nepřihlíží k tomu, že to, co se kreslí, je jenom velmi nepatrná část samotného fyzického člověka, protože fyzický člověk je současně i kapalný, je i vzdušný, má obsah tepelný, a to se pochopitelně zpravidla nekreslí, když se ve fyziologii nebo anatomii mluví o člověku. Ale přece jenom máme možnost mít jakousi základní představu o tom, co to je fyzické tělo člověka.

Ale pak tu je druhý článek lidské přirozenosti, lidské éterné tělo. Toto lidské éterné tělo by se muselo jevit, kdybychom je nakreslili, jako něco ukrutně složitého. Toto éterné tělo člověka se totiž v zásadě nedá namalovat jako něco, co trvá, právě tak, jako se nedá namalovat blesk; když namalujete blesk, tedy jste přece nenamalovali blesk, protože ten je v pohybu, ten je v proudícím pohybu. Kdybyste chtěli vypoodobnit blesk, museli byste znázornit proud, pohyb. Pokud byste chtěli namalovat éterné tělo, mohli byste to tedy udělat leda tak, jako nakonec můžete namalovat blesk, museli byste je nějak zafixovat. Ale éterné tělo se ustavičně pohybuje, prochází ustavičnými změnami.

A tyto pohyby, tyto proměňující se tvary, z nichž se éterné tělo člověka vlastně neskládá, nýbrž jimiž ustavičně vzniká a zaniká, vyskytují se někde v lidském světě tak, abychom se s nimi mohli seznámit? Ano, vyskytují. Že tomu tak je, to právě vědělo někdejší dávné instinktivní poznání. Jsou obsaženy v tom, co člověk vůbec (prosím, milí přátelé, budu teď mluvit přesně, je třeba chápat ty věci přesně tak, jak je řeknu), jsou obsaženy v podobě všech hlásek, jak jimi formujeme to, co má vproudit do obsahu naší mluvy.

A teď přehlédněte v duchu všechno, co svým hrtanem formujete do podoby hlásek, takže můžete těchto hláskových podob použít pro všechno, co se dá uskutečnit v celém rozsahu mluvy; pokuste se tedy přihlédnout ke všemu, co je součástí čehokoli, co patří k mluvě, co za tím účelem vychází z hrtanu. Uvědomte si, že všechny ty prvky vycházející z hrtanu, jež jsou součástí všeho toho, co se projevuje řečí, uvědomte si, že to všechno se skládá z určitých pohybů, přičemž vlohy k těmto pohybům jsou původně podmíněny tvary hrtanu a orgánů v jeho sousedství.

To všechno ovšem nevychází z hrtanu současně. Nevyslovujeme všechno, co tvoří řeč, najednou. Ve kterém případě bychom to vyslovili najednou, všechno to, z čeho je složena řeč? Vyslovili bychom to (bude to znít paradoxně, ale je to tak), kdybychom jednou dali zaznít po sobě všem vůbec možným hláskám od *a*, *b*, *c* až po *z*. Zkuste si to představit. Představte si, že by někdo začal po řadě s *a*, *b* a tak dále, aniž by se ovšem zastavil, leda pro potřebný nádech, a pokračoval by tak až k *z*, že by někdo dal všem těm hláskám po řadě zaznít. Všechno, co vyslovujeme, kreslí do vzduchu určitý tvar, který sice nevidíme, ale o kterém musíme předpokládat, že existuje: mohli bychom si dokonce myslet, že by ho šlo zachytit nějakými vědeckými prostředky, aniž by ho člověk kreslil.

Kdykoli vyslovíme nějaké slovo - „strom“, „slunce“ - vždycky formujeme vzduch do docela určitého tvaru. Kdybychom vyslovili celou tu řadu od *a* do *z*, vytvořili bychom vzdušný útvar velice složitý. Ted' se zeptejme, kdyby to někdo doopravdy dokázal, co by při tom vzniklo? Muselo by to zaznít v jisté časové lhůtě (během přednášek také ještě uslyšíme, proč), aby, než dojdeme až k *z*, se začátek už zase ve vzduchu dokonale nerozplynul, aby tedy *a* ještě trvalo plasticky ve své podobě, když dorazíme až k *z*. Kdybychom mohli doopravdy postoupit ve formování vzduchu od *a* až k *z*, kdybychom to dokázali uskutečnit, že by *a* ještě zůstalo uchováno až do *z*, a to celé že by se vypoodobnilo ve vzduchu, co by z toho vzešlo? Jaký by to byl útvar?

Byla by to podoba lidského éterného těla. Vytvořilo by se tím lidské éterné tělo. Objevilo by se před vámi lidské éterné tělo. Kdybyste jednou vyslovili všechny hlásky abecedy (bylo by třeba je předem trochu jinak uspořádat, dnes to není docela v pořádku, jak je abeceda obvykle uspořádána, ale nám teď přece záleží na principu): kdybyste jednou vyslovili všechny hlásky abecedy od *a* až do *z*, objevil by se před vámi - člověk.

Co se přitom vlastně událo? Člověk jakožto éterné tělo, ten tu je přece vždycky. Nesete ho stále v sobě. Co tedy děláte, když mluvíte, když vyslovujete abecedu? Noříte se takřikajíc do podoby svého éterného těla a sdělujete ji vzduchu. Zpodobujete ve vzduchu své éterné tělo. Když vyslovíme jedno jednotlivé slovo, ve kterém samozřejmě nejsou všechny hlásky, co se v tom případě stane? Představme si, že před námi stojí člověk. Stojí před námi jako fyzické tělo, éterné tělo, astrální tělo, já. Pronese nějaké slovo. Vidíme, jak se noří svým vědomím do svého éterného těla. Zobrazí ve vzduchu kousek toho éterného těla, asi jako kdybyste se postavili před fyzické tělo a zobrazili třeba jednu ruku, takže by tu ruku bylo vidět ve vzduchu. Éterné tělo, pravda, nemá ty tvary, jaké má tělo fyzické, ale tvary éterného těla se zobrazí ve vzduchu. Rozumíme-li tomu správně, hledíme teď přímo do nejpodivnější metamorfózy lidské podoby, lidského vývoje. Neboť co představuje toto éterné tělo? Je to to, co v sobě chová všechny síly růstu, síly, kterých je potřeba, aby obstarávaly výživu, ale také síly, kterých je potřeba, aby fungovala paměť. To všechno přenášíme do formování vzduchu, když mluvíme. Když mluvíme, vtiskujeme do vzduchu nitro člověka, tj. pokud se toto lidské nitro uplatňuje v éterném těle.

Když sestavujeme hlásky, vznikají slova. Když je sestavíme od začátku abecedy až do konce, vznikne velmi složitě slovo. Ale toto slovo v sobě obsahuje veškerá možná slova řeči. Současně ale toto slovo obsahuje člověka v jeho éterné podobě. Než se však na Zemi objevil fyzický člověk, byl tu už člověk éterný. Protože éterný člověk je základem člověka fyzického. Ale co to je, tento éterný člověk? Éterný člověk, to je ono slovo zahrnující celou abecedu.

A tak můžeme, mluvíme-li o podobě tohoto prvotního slova, jež bylo na počátku, než se ještě objevil fyzický člověk, můžeme (budeme-li právě toto mít na mysli) nazvat to, co takto vzniká s řečí, porodem, zrozením celého éterného člověka, když vyslovíme hlásky celé abecedy. Jinak se rodí, když mluvíme, jenom zlomky, části člověka v jednotlivých slovech; to, co zazní v jednotlivém slově, je vždycky něco z člověka.

Řekneme-li „strom“ - co to znamená, řekneme-li „strom“? Řekneme-li „strom“, tedy ta skutečnost, že strom takto označíme, znamená, že můžeme říci: Z nás, z našeho éterného člověka, je to, co tam venku stojí jako strom, z nás samých je to kus. - Cokoli ve světě je kusem z nás, neboť není nic, co bychom nebyli s to vyjádřit. Tak jako člověk, když by rozezvučel hláskami celou abecedu, vysloví sebe, a tím celý svět, tak vysloví v jednotlivých slovech, jež jsou zlomky toho všezahrnujícího slova, zlomky abecedy, něco, co je částí světa. Celé univerzum bychom vyslovili, kdybychom vyslovili *a, b, c* a tak dále. Části univerza vyslovujeme jednotlivými slovy.

Chceme-li toto promýšlet, mělo by nám ale být jasné, co je základem hlásky jako takové. Základem hlásky jako takové je v první řadě všechno to z lidského nitra, protože v éterném těle se projevuje všechno to z lidského nitra, co je možné v duši prožít citově. Bude teď třeba, abychom se pokusili se blíže seznámit s tím, co se v tomto smyslu dá v duši citově prožít. Začneme hláskou *a*. Dnes se učíme vyslovovat *a* tak, jak se je můžeme učit vyslovovat v oněch neuvědomělých, zasněných stavech, když jsme docela malými dětmi. To se ovšem později pohřbí, když jsme ve škole týráni dalším vyučováním hlásek. Když se v dětství učíme mluvit, je v tom přece jenom něco z toho, co je vlastně oním velkým tajemstvím mluvy; ale je to právě ještě skryto dole v té snové, podvědomé oblasti.

Vyslovíme-li *a*, budeme toto *a* pociťovat, pokud pociťujeme aspoň poněkud zdravě, jako to, co vychází z našeho nitra, když se ocitáme v nějakém stavu *údivu, úžasu*.

Tento údiv, to je zase jenom část člověka. Člověk přece není nic abstraktního. Je v každé minutě něčím určitým. V každé bdělé minutě je něčím. Můžeme samozřejmě i při bdění částečně pospávat, pak nejsme ničím určitým. Čímsi jsme i pak, když takto pospáváme, ale jinak jsme vlastně v každé minutě něčím určitým. Hned jsme člověkem, který se diví, hned člověkem, který se bojí, hned člověkem, tož řekněme třeba: který se chce prát. V každé minutě, v každé vteřině jsme něčím, nejsme pouze abstraktně „člověkem“, jsme v každé vteřině něčím. Tak jsme také čas od času člověkem, který se diví, který žasne. To potom nachází přiměřený výraz, když to, co se při údivu odehrává v éterném těle, když to prostřednictvím hrtanu zobrazíme do vzduchu: *a*. Vysadíme tedy část svého lidství, totiž člověka žasnoucího, ven ze sebe; vysadíme ho do vzduchu.

Když má na Zemi vzniknout fyzický člověk, tedy vzniká (má-li jeho vznik vůbec odpovídat obecným vývojovým možnostem) jako celý člověk. Tento celý člověk vzchází z toho ústrojí mateřského organismu, který se nazývá děloha. Tam vzniká fyzický člověk ve své fyzické podobě.

V tom, co by vzniklo od *a* do *z*, bychom měli éterného člověka, jenomže zobrazeného ve vzduchu, vytvarovaného hrta- nem a orgány v jeho sousedství.

Právě tak bychom museli říci, když se octne ve světě dítě, když dítě, jak se říká, spatří světlo světa, že fyzický člověk vzniká z dělohy a z orgánů v jejím sousedství.

Jenomže hrtan nepůsobí tak jako ono jiné mateřské ústrojí, nýbrž působí v neustálém tvoření. Takže ve slovech vznikají zlomky člověka, a že vlastně, kdybychom obsáhli všechna slova řeči - k čemuž ovšem nedochází ani u básníků s takovým slovním bohatstvím, jako byl Shakespeare (ale málem k tomu dochází!), že bychom skutečně touto tvorbou hrtanu vytvořili celého éterného člověka ve vzdušné podobě; ale vytvořili bychom ho v časovém sledu, postupně: to je porod, který se ustavičně uskutečňuje, když mluvíme; naše mluva je pokaždé částí tohoto zrození éterného člověka.

A zase - fyzický hrtan je jenom vnějším obalem onoho zázračného orgánu, který je součástí éterného těla, který je jaksí dělohou, porodním orgánem slova. A tady máme před očima onu podivuhodnou metamorfózu, na kterou jsem poukazyval, když jsem mluvil o metamorfóze. Všechno v člověku je

metamorfózou jistých základních tvarů. Éterný hrtan a jeho obal, fyzický hrtan, jsou metamorfózou mateřské dělohy. Mluvíme-li, jedná se o vytváření člověka, o vytvoření éterného člověka.

Na toto tajemství řeči, milí přátelé, poukazuje nakonec i souvislost, která se nám (budeme-li tu věc teď sledovat tak, že do ní zahrneme obě pohlaví), která se nám objevuje v souvislosti mezi mluvou a sexuálními funkcemi, například u mužského pohlaví v proměně hlasu.

V mluvě jde tedy o tvořivou činnost, jež tryská z nejhlubší hlubiny vesmírného života. Ve zjevné podobě vidíme, jak se před námi v proudu času odvíjí něco, co se jinak stahuje při vzniku fyzického člověka nazpět do tajuplných hlubin lidské organizace. Když si toto uvědomíme, získáme to, co potřebujeme pro uměleckou tvořivou činnost, získáme respekt, úctu k tvůrčímu živlu, do něhož jsme jako umělci postaveni. V umění si nepomůžeme nějakým pouze teoretickým výkladem, to je něco, co nepotřebujeme, to nás zavede leda do abstrakce. V umění potřebujeme něco, co zasadí celého člověka v nás do živé podstaty světa. Ale co by mohlo celého člověka v nás zasadit více do živoucí podstaty světa, než když si uvědomíme, jak mluva souvisí se vznikem člověka? Pokaždé, když člověk mluví, uskutečňuje část toho, co bylo kdysi, v pradávných dobách, stvořením člověka, kdy se člověk jako takový proměnil z hlubin kosmu ze své éterné existence v útvar vzdušný, než se stal útvarem kapalným nebo později pevným. Kdykoli mluvíme, přenášíme se zpátky do vesmírného zrodu člověka, jak se odehrával v dávnověku.

Sáhněme teď k jednotlivému příkladu. Vraťme se ještě jednou k onomu *a*, které před námi vykouzlí onoho žasnoucího člověka. Měli bychom si být vědomi, že všude, kde se v řeči vyskytne *a*, dává řeč nějakým způsobem najevo údiv. Vezměte slovo „jasan“, vezměte slovo „král“, cokoli budete chtít, jakékoli slovo, ve kterém se vyskytuje *a*: tam, kde v řeči docházíte k *a*, tam dává řeč nějak najevo údiv, tam vyjadřuje řeč žasnoucího člověka. To kdysi lidé věděli. Vědělo se to dokonce ještě mezi těmi, kdo používali hebrejštiny, protože co představovalo v hebrejštině *a*, *alej*? Co představovalo? Byl to člověk, který žasne. Rád bych vám připomněl něco, co by vás mohlo dovést k tomu, co je vlastně naznačeno, míněno tím *a*. Považte přece, že se v Řecku říkalo, že filosofie začíná údivem, úžasem. Filosofie, láska k moudrosti, láska k vědění začíná tím, že člověk užasne, že se diví. Kdyby byli lidé tehdy mluvili docela organicky ve smyslu původního poznání, prvotního poznání instinktivně jasnovidného, byli by také mohli říci: Filosofie začíná hláskou *a* - pro prvotního člověka by to bylo znamenalo úplně totéž. Filosofie, láska k moudrosti začíná hláskou *a*.

Ale copak vlastně lidé zkoumají, když se zabývají filosofií? Nakonec přece zase zkoumají člověka. Všechno to přece směřuje k sebepoznání. Nakonec jde o to, poznat člověka. A tak poznávání člověka, vytváření názoru na člověka začíná hláskou *a*. Ale je to zároveň něco velice skrytého, protože je třeba se namáhat, je třeba mnoho vykonat, máme-li dospět k takovému poznání člověka. Teprve když pronikneme až k člověku, jak je vytvořen cele z živlu duchového, duševního a tělesného, když ho uchopíme v celé jeho plnosti, pak vlastně staneme před tou lidskou bytostí, před níž můžeme vyslovit *a* ve vrcholném úžasu. Proto je člověk, jenž se diví, diví sám sobě, své pravé bytosti, člověk žasnoucí nad sebou, tedy vlastně člověk na nejvyšším, ideálním stupni svého rozvoje, tento člověk - to je *a*.

Když jednou procítíme, že člověk, jak se nám jeví jako fyzická bytost, je jenom částí člověka, a že vlastně máme člověka před sebou, teprve když ho máme před sebou v plnosti toho, co je v něm božského, můžeme vytušit, co prvotní lidstvo nazývalo člověkem žasnoucím nad sebou samým: *a*. *A* je člověk, člověk na nejvyšším stupni své dokonalosti. *A* by tedy představovalo člověka, a hláskou *a* tedy vyjadřujeme, co se dá citově prožít v člověku. Přejděme od *a* k *b*, abychom se zatím aspoň náznakem zmínili o něčem, co nás může vést k porozumění pro ono slovo všech slov od *a* až do *z*. Postupme k *b*. V *b* máme takzvanou souhlásku, a v *a* samohlásku.

Když vyslovíte nejprve nějakou samohlásku, tedy snad přece pocítíte, jak tím vyjadřujete něco ze svého nejhlubšího nitra. U každé samohlásky budete mít - jako když vyslovíte *a* - určitý citový zážitek. Všude, kde se vyskytne *a*, budete mít údiv. Všude, kde se vyskytne *e*, budete mít dojem, který bych označil asi tak: *To mi udělalo něco, co cítím.* - Všude, kde stojí *e*, pokud by se člověk zastavil u toho *e*, bude to vlastně znamenat: *To mi udělalo něco, co cítím.*

Považte jen, jak jsme dnes abstraktnější, jací jsou z nás ukrutně seschlí, scvrklí lidé: když jde o prožívání jazyka, jsme dnes na tom, jako když je jablko nebo švestka úplně svrasklá. Jenom považte, co toho napovídáme, aniž máme tušení, že když je někde *a*, a myje podržíme (děláme to neustále), že tím dáváme najevo úžas, a když postoupíme od *a* k *e*, že od úžasu postoupíme k onomu: To mi něco udělalo; cítím, že mi to něco udělalo. - Zkuste postihnout na hlásce *i*, co to je zač - toto „*byl jsem zvědavý, a pak jsem na to přišel*“.

Zkuste to obdobně postihnout u každé samohlásky, každá vychází z podivuhodného, velice složitého zážitku. Když bychom nechali na sebe působit jenom všech pět samohlásek po sobě, budeme mít dojem svěžího, nefalšovaného člověka. Člověk se vlastně nově rodí ve své důstojnosti, když těm pěti samohláskám dá ze sebe vycházet s plným vědomím, to jest dá jim zaznít ze svého nitra úplně uvědoměle. Proto říkám: Jsme tak scvrklí, tane nám na mysli jenom, co to znamená, už ani trocha zážitku, jen, co to znamená. „*Jasan*“, to něco znamená, a tak dále. Jsme dočista scvrklí. Něco jiného to ale je u souhlásek. Tam nemůžeme mít dojem, že vycházíme citově ze svého nitra, nýbrž tam vytváříme něco, co napodobuje cosi mimo nás.

Myslete si, že se budu divit, že řeknu: *a*. Tady nemám nic, co bych mohl napodobit, tady to musím vyslovit. Kdybych ale chtěl vyjádřit něco, co je kulaté, co něco zaokrouhluje, třeba tady ten stolek, co udělám, pokud nebudu chtít mluvit? Napodobím jeho tvar, jeho obrys (následuje příslušné gesto). Když budu chtít znázornit nos, aniž bych mluvil, aniž bych řekl „*nos*“, ale chtěl bych se dorozumět, tedy to mohu nahradit pohybem (následuje příslušné gesto). Tak tomu ale je, když tvoříme souhlásky. Ty jsou napodobením něčeho vnějšího, zpodobují vždycky něco vnějšího. Jenomže přitom tyto tvary vyjadřujeme pouze formováním vzduchu, které vychází z orgánů sousedících s hrtanem, z patra a tak dále. S pomocí svých orgánů vytváříme formu, která zpodobuje, opakuje, napodobuje to, co je tam venku. To jde až do ustálení takové formy, do její fixace ve tvarech písmen. I o tom budeme později jednou mluvit.

Když ale tvoříme hlásku *b* (nemůžeme ji rozezvučet samotnou, musíme přidat *e*), když ale tvoříme toto *b*, bude to vždycky napodobení něčeho. A kdybychom mohli zadržet tu vzdušnou podobu, která tady vzniká při hlásce *b* (bude to dáno tím, že to *b* vyslovíme), bude to vždycky cosi zahalujícího. Vyjde nám přitom tvar, který zahaluje, obestírá, obklopuje. Vyjde nám to, co bychom mohli nazvat „*chýše*“, „*dům*“. *B* vytváří vždycky podobu chýše, domu. Začneme-li tedy hláskami *a*, *b* máme „*člověka v jeho dokonalosti*“ a „*člověka v jeho domě*“: *a*, *b*. A tak bychom mohli procházet celou abecedou, a v hláskách, jak následují po sobě, bychom měli vyjádřeno tajemství člověka: to, čím je člověk ve vesmíru, člověk ve svém domě, ve své tělesné schráně - kdybychom pak postupovali k *c*, *d* a tak dále, každá hlásky by nám něco vypověděla o člověku.

A kdybychom dorazili k *z*, měli bychom vlastně před sebou v hláskách moudrost o člověku, neboť éterné tělo je moudrostí o člověku.

Když mluvíme, dochází tedy k něčemu zcela mimořádně a důležitému: vytváří se člověk. Dokonce můžeme vytvarovat například jeho duševnost v jakési úplnosti, když znázorníme základní, obsáhlé city. I O A - to znázorňujeme mnohé z duševního dění, skoro všechny duševní život po stránce citové: I O A.

Teď bychom mohli říci: Podívejme se jednou na to, co tady vychází z člověka jakožto řeč. -

Dejme tomu, že někdo vysloví před námi celou abecedu. Tím se před námi objeví celé éterné lidské tělo; vyjde z hrtanu, vyjde z dělohy řeči. Je tu.

A zadíváme se na fyzického člověka, který ve své pozemské existenci vzchází z mateřského organismu, z metamorfózy hrtanu, tedy ze skutečné dělohy. Ale teď si představme celého toho člověka, jak je postaven do světa se vším, co je na něm: vždyť to, co vzešlo z mateřského organismu, to přece nemůže tak zůstat. Kdyby to mělo setrvat v této podobě po celý život, nebyl by to celý člověk. Vždycky se k němu musí všechno teprve postupně přidávat. Vždyť celý člověk, dejme tomu v pětatřicátém roce, ten už dostal z podstaty celého světa více než jenom to, co má dítě. A když si teď schematicky představíme tohoto celého člověka, a když si představíme, že jeho řeč vychází z hrtanu, tak jako fyzický člověk vychází jako dítě z dělohy, že tento celý člověk ve své asi tak pětatřicetileté dokonalosti vychází z celku vesmíru, že člověk je vysloven obdobně z vesmíru, jako je slovo vysloveno z nás, pak jsme dospěli k tomu, že se nám člověk sám jeví ve své podobě, v celém svém vytvarování jako slovo, které bylo vysloveno.

Tedy tedy stojí před námi (lidská podoba je přece to nejpodivuhodnější na Zemi), stojí tedy před námi v té podobě, kterou má, a mohli bychom se otázat, otázat prvotních božských mocností: Jakýmpak způsobem jste toho člověka stvořily? Nějak podobně jako se tvoří slovo, když mluvíme? Copak se tu vlastně odehrálo, když jste tvořily člověka?

A kdybychom dostali z vesmíru odpověď, dostali bychom tuto odpověď na svou otázku: Odevšad k nám tehdy v prvopočátku doléhají pohyby, formy nejrůznějšího druhu - takováhle forma (eurytmizované *a*), takováhle forma (eurytmizované *e*), takováhle forma (eurytmizované *i*), z vesmíru se vynořují všechny možné pohybové tvary, všechny možnosti pohybu, na které můžeme pomyslet v návaznosti na lidský organismus, na člověka v té podobě, jakou už jednou má.

Ano, ale tyto pohybové možnosti, to jsou ty, které, když ustrnou, dávají fyzickou podobu člověka, takovou, jak vypadá přibližně uprostřed pozemského života. Co by tedy dělalo božstvo, kdyby skutečně chtělo utvořit člověka „z prachu země“, co by božstvo dělalo? Božstvo by konalo pohyby, a z toho co by vznikalo z těchto pohybů, jak by se podle těchto pohybů formoval onen prach země, to by nakonec dalo lidskou podobu.

Tedy si představme *a*. Všichni znáte *a*, jak se dělá v eurytmii, *b*, jak se dělá v eurytmii, *c*, jak se dělá v eurytmii, a tak dále. Představte si, že by přišlo božstvo, že by dalo postupně vzejít ze své prapůvodní činnosti, z božské prvotní činnosti tomu, co znáte v eurytmii jako *a*, *b*, *c* - ale teď eurytmicky! - tedy až by to proběhlo, kdyby se to mohlo obrazit ve fyzické hmotě, stál by před vámi člověk. To je to, co je základem eurytmie, co by se dalo vyjádřit asi takto: Člověk, jak stojí před námi, je hotový tvar. Ale tento hotový tvar vzešel z pohybu. Tento hotový tvar vzešel z prapůvodních pohybujících se forem, které se tvořily, které vyvstávaly jedna za druhou. Co je v pohybu, nevzchá- zí z něčeho, co je v klidu; to, co je v klidu, vzchází původně z něčeho, co je v pohybu. A když rozvíjíme eurytmii, vracíme se k oněm prapůvodním pohybům.

Co dělá můj stvořitel ve mně, v člověku, z prapůvodní podstaty světa? Chcete-li dát na to odpověď, musíte tvořit formy eurytmických gest. Bůh eurytmizuje, a tím, že eurytmizuje, vzniká jako výsledek jeho eurytmizování lidská postava.

Jistě, tak jak tady mluvíme o eurytmii, dalo by se mluvit o každém umění, protože z nějakého koutku se tímto způsobem dá vyvodit každé umění z božské působnosti. Ale právě u eurytmie, protože používá člověka jako své části, jako nástroje, vidíme, nehlouběji do souvislosti člověka s podstatou celého světa. Proto se vám eurytmie musí líbit! Neboť uvažte, když zpočátku dobře nevíme, myslíme-li na vnější podoby lidí, v čem spočívá lidská krása, a když se nám pak předvede, jak Bůh na počátku z pohybu zformoval lidskou postavu v její kráse: tedy když v eurytmických gestech opakujeme pohyby, které konal Bůh-stvořitel pro člověka, je to odpovědná otázka: Jak se tvoří krása člověka?

Máme-li před sebou drobného človíčka, dítě, které ještě není hotové, které se teprve má stát úplným člověkem (a bude na nás, abychom božstvu napomohli, aby tvar, který božstvo vtajilo do dítěte jako vlohu, se správným způsobem dále rozvíjel), k jakýmpak formám, k jakým gestům musíme sáhnout ve vyučování, ve výchově? K eurytmickým. V nich je pokračování božského pohybu, božského tvarování člověka.

A když člověk nějak onemocní, tedy se poškozuje formy odpovídající jeho prvotní božské podobě. Začínají se tady ve fyzickém světě od ní odchylovat. Co máme dělat? Vrátime se nazpět k oněm božským formám, pokusíme se přispět, podnítit toho člověka, aby zase konal ty původní pohyby, určitým způsobem zformované. To bude na něho nutně působit tak, že se ony vadné formy začnou zase dávat do pořádku.

Tak se dostáváme k eurytmii jako léčebnému umění, tak jako se původně vědělo v jasnozřivých dobách, že jisté hlásky, pokud je člověk vyslovil s potřebnou intonací, působí zpětně na jeho zdraví. Ale tehdy byli právě lidé ještě odkázáni na to, aby dosahovali zdraví oklikou přes vzduch, který zase působil zpětně do éterného těla. Jestliže postupujeme přímo, tak, aby člověk dělal pohyby, které odpovídají vzniku a růstu jeho orgánů, přičemž je pouze třeba vědět, jaké to jsou pohyby (jistě pohyby chodidel a nohou například odpovídají jistým formám orgánů dokonce až vzhůru do hlavy), jestliže podněcujeme člověka, aby to všechno napodoboval, pak vzniká tento třetí aspekt eurytmie, eurytmie léčebná.

To jsem chtěl dnes předeslat, aby každý, kdo teď bude činný v eurytmii, měl bezprostřední dojem, bezprostřední pocit o tom, co vlastně dělá; aby nebral eurytmii jako něco, čemu se lze naučit konvenčním způsobem, nýbrž aby ji bral jako něco, čím se člověk opravdu přiblíží božstvu více, než mu to je možné bez eurytmie, jak by tomu bylo u každého umění, aby nás cele prostoupil tento dojem, tento pocit. Co patří k řádnému vyučování eurytmie? Musí v něm být atmosféra, pocit o spojení člověka s božstvem. Pak to bude skutečná eurytmie. Toho je zapotřebí.

Dornach, 24. června 1924

GA 279